

ВИСОКА ШКОЛА СТРУКОВНИХ СТУДИЈА - СИРМИЈУМ

МАСТЕР РАД

ТЕМА

**УТИЦАЈ ПОРОДИЦЕ И ПРЕДШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ НА
ПОНАШАЊЕ ДЕЦЕ**

ПРЕДМЕТ

**САРАДЊА ПОРОДИЦЕ, ПРЕДШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ И
ДРУШТВЕНЕ СРЕДИНЕ**

Професор:

др Марта Дедај, проф.

Студент:

Невена Ћућуз

бр.индекса 31/23М

Сремска Митровица, 2025.

АПСТРАКТ

Понашање деце у предшколском узрасту представља резултат сложене и вишеслојне интеракције различитих фактора који утичу на њихов социјални, емоционални и когнитивни развој. Међу најзначајнијим утицајима у том периоду истичу се породица и предшколска установа, које заједно чине основну средину у којој се дете развија, учи и обликује своје понашање.

Циљ овог рада јесте да се детаљно анализира утицај породичног окружења и институционалног васпитања као и да се укаже на значај континуиране сарадње ова два система у циљу оптималног развоја детета.

У оквиру рада посебна пажња посвећена је васпитним стиловима родитеља, квалитету емоционалне везе између детета и породице, као и васпитно-образовним методама које примењују васпитачи у предшколским установама. Такође се разматра како доследност, сигурност и подршка у оба окружења доприносе развоју позитивних доприносе развоју позитивних образаца понашања, као што су сарадња, поштовање правила, самосталност, одговорност и емпатија. Насупрот томе, нестабилно породично окружење, неконзистентна васпитна пракса и недостатак комуникације између породице и установе могу довести до појава понашања која одступају од пожељних социјалних и емоционалних норми.

Истраживање указује на потребу унапређивања партнерства између породице и предшколске установе кроз редовну комуникацију, едукацију родитеља, сарадничко планирање васпитних активности и размену информација о потребама, интересовањима и могућностима сваког детета. Само кроз заједничко деловање и разумевање улоге коју свака страна има у развоју детета, могуће је створити подстицајно окружење у којем ће дете развијати социјално прихватљиво понашање, самопоуздање и стабилне емоционалне односе.

Кључне речи: понашање деце као појам и процес, породица као примарно социјално окружење, предшколска установа као образовно-васпитна средина.

ABSTRACT

The behavior of children in preschool age is the result of a complex and multi-layered interaction of various factors that affect their social, emotional and cognitive development. Among the most significant influences in this period are the family and preschool institution, which together form the basic environment in which the child develops, learns and shapes his or her behavior.

The aim of this paper is to analyze in detail the influence of the family environment and institutional education in preschool institutions on the formation of behavioral patterns in children, as well as to point out the importance of continuous cooperation between these two systems for the purpose of optimal child development.

Within the framework of the paper, special attention is paid to the parenting styles of parents, the quality of the emotional bond between the child and the family, as well as the educational methods used by educators in preschool institutions. It also discusses how consistency, security, and support in both environments contribute to the development of positive behavioral patterns, such as cooperation, rule-following, independence, responsibility, and empathy. Conversely, an unstable family environment, inconsistent parenting practices, and lack of communication between the family and the institution can lead to behaviors that deviate from desirable social and emotional norms.

The research indicates the need to improve the partnership between the family and the preschool through regular communication, parent education, collaborative planning of educational activities, and the exchange of information about the needs, interests, and capabilities of each child. Only through joint action and understanding of the role that each party plays in the child's development can it be possible to create a supportive environment in which the child will develop socially acceptable behavior, self-confidence, and stable emotional relationships.

Keywords: children's behavior as a concept and process, family as a primary social environment, preschool as an educational environment.

САДРЖАЈ

1. УВОД.....	5
2. ТЕОРИЈСКИ ДЕО РАДА.....	7
2.1. Дефинисање основних појмова.....	7
2.2. Понашање деце као појам и процес	8
2.3. Породица као примарно социјално окружење.....	10
2.4. Предшколска установа као образовно-васпитна средина.....	13
2.5. Партнерство породице и предшколске установе у развоју социјалних вештина деце.....	16
3. МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА	20
3.1. Проблем истраживања.....	20
3.2. Циљ и задаци истраживања.....	21
3.3. Методе истраживања.....	24
3.4. Узорак истраживања.....	24
3.5. Ток истраживања.....	25
3.6. Статистичка и квалитативна обрада података.....	26
4. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА.....	26
4.1. Анализа анкете за родитеље.....	26
4.2. Анализа анкете за васпитаче.....	36
4.3. Анализа чек листе.....	42
5. УНАПРЕЂЕЊЕ ПРАКСЕ И ПРЕДЛОЗИ ЗА ПРОМЕНЕ.....	46
5.1. Унапређење праксе у раду са децом.....	46
5.2. Унапређење праксе у сарадњи са родитељима.....	47
5.3. Унапређење праксе у раду васпитача.....	48
5.4. Радионица „Мрежа повезаности“.....	58
6. ЗАКЉУЧАК	53

ЛИТЕРАТУРА

ПРИЛОЗИ

1. УВОД

Развој понашања деце у предшколском узрасту представља један од најважнијих аспеката укупног психофизичког и социјалног развоја личности. Управо у овом периоду постављају се темељи за формирање вредносног система, развој социјалних вештина, емоционалне стабилности и самопоуздања. Начин на који дете реагује на свет око себе, како се понаша у различитим ситуацијама, како комуницира са другом децом и одраслима зависи од утицаја којем је изложено у најранијем узрасту. Два најзначајнија и најдиректнија утицаја у том периоду јесу породица као примарна социјализујућа средина и предшколска установа као институција која систематски утиче на васпитно-образовни развој детета.

Породица, као прва и најзначајнија средина у којој дете расте и развија се, игра кључну улогу у формирању основних облика понашања, навика, вредности и ставова. Љубав, подршка, начин комуникације, као и стил родитељског васпитања снажно утичу на начин на који ће се дете односити према себи, другима и свету око себе. Однос родитеља према детету, степен доследности у постављању граница, ниво пажње и разумевања — сви ови чиниоци остављају дубок траг у понашању и начину функционисања детета у различитим социјалним ситуацијама. Неповољне породичне околности, попут конфликта, занемаривања, претеране строгости или попустљивости, могу довести до појаве деструктивног, повученог, агресивног или анксиозног понашања..

Са друге стране, предшколска установа представља први организовани облик социјализације ван породичног окружења. Боравак у колективу пружа детету прилику да развија нове социјалне вештине, учи о правилима заједничког живота, усваја нова знања и облике понашања кроз интеракцију са вршњацима и одраслима. Улога васпитача у овом процесу је од изузетног значаја, јер делују као модели понашања, подстичу развој позитивних навика и интервенишу у случајевима када је понашање потребно усмерити или кориговати. Васпитно-образовни процес у предшколској установи мора бити пажљиво планиран, индивидуализован и усклађен са потребама и развојним карактеристикама сваког детета.

Циљ овог рада је да истражи и упореди утицај породице и предшколске установе на понашање деце, са посебним освртом на важност сарадње између ова два система ради стварања подстицајног и стабилног окружења за развој детета. Рад се заснива на

савременим теоријским основама, као и на подацима прикупљеним анкетирањем родитеља и васпитача и посматрањем понашања деце у природном контексту њиховог свакодневног функционисања. Полазећи од претпоставке да стабилна и подржавајућа средина значајно утиче на конструктивно понашање детета, у раду ће се анализирати који аспекти породичног и институционалног утицаја су кључни за његов психосоцијални развој.

Истраживање је осмишљено као комбиновано – квалитативно и квантитативно – са циљем да се свеобухватно сагледа утицај породичног окружења и предшколске установе на понашање деце. Применом различитих метода прикупљања података омогућено је дубље разумевање сложених односа између васпитних стилова, институционалних приступа и облика понашања деце у свакодневним ситуацијама. Популација овог истраживања обухвата децу, њихове родитеље и васпитаче из предшколске установе „др Сима Милошевић“, РЈ „Зврк“, у Земуну.

У истраживању су примењене следеће методе и технике:

1. Анкетирање – Анкетирањем су обухваћени родитељи и васпитачи, који су попуњавали упитнике са отвореним и затвореним питањима. Питања су била усмерена на стил васпитања, начине реаговања на поједине облике понашања деце, као и на процену учесталости одређених облика понашања (агресивност, сарадња, повученост, комуникативност и др.).

2. Посматрање – У предшколској групи спроведено је систематско посматрање деце у свакодневним активностима (игра, оброци, прелаз из активности у активност, конфликтне ситуације и сл.). Посматрање је обављено ненаметљиво, уз сагласност родитеља и васпитача, како би се добио што објективнији увид у понашање деце.

Обрада података:

Квантитативни подаци добијени анкетирањем статистички су обрађени и представљени помоћу табела и графикана, уз описну интерпретацију резултата. Квалитативни подаци из посматрања анализирани су методом садржајне анализе и тематског груписања, са циљем идентификације најчешћих образаца и значајних утицаја. Одабир методологије омогућио је валидну и поуздану анализу постављене теме, као и формулисање препорука за унапређење сарадње између породице и предшколске установе, у циљу подршке оптималном развоју понашања деце.

2. ТЕОРИЈСКИ ДЕО

2.1. Дефинисање основних појмова

Развој обухвата промене до којих долази у физичким, интелектуалним и социјалним функцијама, као и у целокупном развоју личности детета, под намерним и ненамерним утицајима средине, сазревања и активности детета (Каменов, Е., 2002). Развој и понашање детета у најранијем узрасту резултат су сложене интеракције различитих унутрашњих и спољашњих фактора. У том контексту, три кључна елемента која имају снажан утицај на формирање и испољавање дечјег понашања, а то су понашање као појам и процес, породица као примарно социјално окружење и предшколска установа као организована образовно-васпитна средина. Сваки од ових фактора игра специфичну и важну улогу у обликовању личности и понашајних образаца код деце. Понашање детета представља одраз његовог унутрашњег света, али и реакцију на подстицаје из спољашње средине. Оно је показатељ емоционалног, когнитивног и социјалног развоја, као и способности детета да се прилагоди различитим ситуацијама и захтевима. Понашање се не развија изоловано – оно је условљено како личним карактеристикама детета, тако и утицајем средине у којој одраста.

Породица, као примарна и најранија социјална заједница, има водећу улогу у васпитању и усмеравању детета у најранијем периоду развоја. У њеном оквиру дете стиче прва искуства у комуникацији, усваја норме понашања и гради вредносни систем. Васпитни стилови, породични односи и емоционална клима утичу на начин на који ће дете реаговати на изазове и обликовати своје понашање.

Породица има кључну улогу у обликовању личности детета. За здрав психички развој детета посебно је значајно присуство оба родитеља, као и постојање стабилне и складне породичне средине. У породици у којој владају блискост, поштовање, разумевање и равноправни односи, дете има подстицајне услове за правилан раст и развој. Однос између родитеља одражава се и на њихов однос према деци. Ако међу родитељима постоји љубав, деца се осећају прихваћено и вољено, док у супротном могу развити осећај емотивне запостављености (Грандић, 2007). Искуства која дете стиче у породици и ширем социјалном окружењу у ком одраста имају пресудан значај за формирање његовог начина размишљања, изражавања и понашања, те непосредно утичу на његов даљи развој и школско постигнуће (Каменов, 1982).

Поред породице, значајну улогу у формирању понашања детета има и предшколска установа. Она представља простор у коме дете ступа у контакт са широм друштвеном заједницом и почиње да развија социјалне вештине и облике понашања ван породичног окружења. У тој средини дете усваја нова правила, гради односе са вршњацима и одраслима и учи кроз организоване активности. Улога васпитача и квалитет педагошког рада снажно утичу на дечје емоционално стање, самопоуздање и обликовање понашања. Ови фактори нису изоловани, већ делују у међусобној повезаности. Разумевање њиховог појединачног и заједничког утицаја омогућава дубље сагледавање начина на који се обликује, развија и мења понашање деце. Управо због тога, у наставку рада биће детаљније анализирани ови фактори, како би се приказала њихова специфична улога у контексту васпитања и образовања у раном детињству.

2.2. Понашање деце као појам и процес

Понашање деце представља сложен и динамичан феномен који се односи на све облике деловања и реаговања детета у интеракцији са спољним светом. То укључује видљиве активности (нпр. говор, кретање, игра, социјална интеракција), као и унутрашње психолошке процесе који их утичу (нпр. емоције, мотивација, мишљење). Понашање је један од главних показатеља развоја детета и важан аспект у процени прилагођавања детета, његовог емоционалног здравља и социјалне зрелости.

У ширем смислу, понашање је начин на који дете комуницира са окружењем – од породичне средине и вршњачке групе до односа са васпитачима и другим значајним особама. Оно је уједно и одраз унутрашњих потреба, жеља и осећања, али и реакција на социјалне, културне и васпитне утицаје. У том смислу, понашање није статичка, већ променљива категорија која се развија кроз време и под утицајем различитих фактора.

Понашање деце у предшколском узрасту је специфично јер се дете у том периоду интензивно развија у свим областима: физичкој, когнитивној, емоционалној и социјалној. У овом развојном контексту, понашање детета може бити врло променљиво и понекад неразумљиво одраслима. Зато је важно разумети да иза сваког облика понашања стоји нека намера, потреба или емоција коју дете можда не уме да вербализује, али коју испољава кроз своје поступке.

Понашање може бити позитивно (нпр. сарадња, емпатија, поштовање правила, жеља за учењем) или проблематично (нпр. агресивност, повлачење, непослушност, неприлагођеност групи). Ниједан од ових облика не треба посматрати изоловано, већ

увек у контексту конкретне ситуације, узраста детета и утицаја окружења. Важно је имати на уму да понашање није трајна црта личности, већ се може обликовати и усмеравати кроз адекватно васпитање, подршку и развојне подстицаје. Понашање се не учи само поучавањем, већ и кроз посматрање и имитацију. Деца често усвајају начине реаговања, вредности и ставове кроз посматрање понашања својих родитеља, васпитача и вршњака. Због тога модел понашања одраслих представља један од најјачих васпитних алата. Доследно, подржавајуће и развојно адекватно окружење подстиче децу на усвајање друштвено прихватљивих образаца понашања и развој самоконтроле, одговорности и емпатије.

Поред социјалних утицаја, на понашање детета утичу и његове индивидуалне карактеристике, као што су темперамент, ниво развоја, здравствено стање и претходна искуства. Темперамент представља урођену основу понашања и утиче на начин на који дете реагује на различите стимулусе – нека деца су природно мирна и прилагодљива, док су друга активнија, осетљивија или упорнија.

Сагледавање понашања као процеса подразумева да се не посматрају само појединачне реакције, већ и континуирани развој детета и промене које се јављају током времена. Овакво разумевање омогућава васпитачима и родитељима да реагују не само на понашање као симптом, већ и да се баве узроцима, подрже дете у развојним изазовима и помогну му да усвоји друштвено прихватљиве начине изражавања својих потреба и емоција.

Важно је нагласити да понашање деце није само одговорност детета, већ резултат интеракције између детета и његове средине. Спремност детета да се понаша на друштвено прихватљив начин развија се под утицајем групе у којој борави и искустава која у њој стиче. Кроз одобравање или неодобравање својих поступака, дете постепено упознаје очекивања групе, а позитивне реакције представљају снажан подстицај за понављање пожељног понашања.

Истовремено, развој осећаја припадности и ширење међусобних односа јачају поверење детета у себе и у своје вршњаке. То поверење постаје основа за активнији однос према окружењу и spremност да се суочи са свакодневним изазовима без повлачења (Каменов, Е., 2008). Свеобухватно разумевање понашања као појма и процеса представља основу за адекватно васпитно деловање, рано препознавање потенцијалних тешкоћа и стварање услова за здрав и уравнотежен развој дечје личности.

2.3. Породица као примарно социјално окружење

Породица представља прво и најзначајније социјално окружење у којем дете учи, расте и развија се. Она је основна ћелија друштва и темељни фактор у формирању личности и понашања детета. У оквиру породичне заједнице дете стиче прва искуства о себи и другима, усваја основне норме, вредности, социјалне улоге и обрасце понашања. Због своје дуготрајности и блискости, породица има снажан и трајан утицај на све аспекте дечјег развоја – емоционални, социјални, морални и когнитивни. Одрастајући у породичном окружењу, дете је изложено утицају свих дешавања и односа који у њему постоје. Да би васпитач могао правилно да разуме дете и његово понашање у вртићу, важно је да познаје породичну средину из које оно долази. Породица утиче на све аспекте развоја – од личности и социјалних односа до менталног здравља детета – и управо због тога њена улога остаје незаменљива (Булатовић, 2013).

За правилан развој детета важно је да породица представља средину у којој дете може да осети сигурност и узврати љубав и нежност. Пожељно је да у дому влада јасан ред и да родитељи детету посвећују довољно квалитетног времена. Важно је и да сви чланови породице – родитељи и деца – имају своје задатке и учествују у кућним пословима према својим могућностима. Од великог значаја је равноправност оба родитеља, јер дете не треба да доживљава једног као искључиви ауторитет, а другог као онога који попушта. Неслагања у породици треба решавати разговором, а не виком или кажњавањем. Љубав коју родитељи исказују једно према другом, поред оне коју показују детету, гради сигурно и подстицајно окружење за његов развој (Митровић, 2000).

Када дете крочи у вртић, оно већ носи облике понашања и навике које је усвојило у породичном окружењу. Породица има пресудну улогу у обликовању личности детета, јер њени ставови и односи снажно утичу на његово развој. Најбоље резултате пружају породице у којима владају љубав, разумевање и искрено интересовање за дете као јединку. Супротно томе, неповољан утицај има породична клима без емоционалне тоpline, стално критиковање, прикривено одбацивање, лажна брига, фаворизовање браће или сестара и претерана контрола понашања (Хурлоцк, 1970).

Од најранијег узраста дете кроз породичну интеракцију стиче осећај сигурности, прихваћености и припадности. Емоционална веза са родитељима и другим блиским члановима породице чини основу за развој поверења, самопоуздања и стабилног емоционалног функционисања. У том смислу, квалитет породичних односа, стил

комуникације, начин решавања конфликта и ниво подршке који дете добија директно утичу на његово понашање и развој.

Овакви налази указују на кључну улогу породице у стварању емоционалне основе детета, која касније омогућава успешнију социјализацију и сналажење у различитим животним ситуацијама. Недостатак подршке у раном периоду често оставља трајне последице које се касније тешко могу надокнадити. Утицај родитељства на развој детета може се сагледати кроз циљеве које родитељи постављају, поступке које примењују и стил васпитања који користе (Darling & Steinberg, 1993). Ове компоненте родитељства директно се огледају у различитим стилима васпитања, који илуструју начин на који родитељи комбинују емоционалну блискост и контролу у односу према детету.

Родитељски васпитни стил најчешће се одређује на основу две кључне димензије. Прва димензија је емоционалност, која обухвата однос родитеља према детету, укључујући разумевање, топлину, љубав, подршку и охрабрење, у супротности са хладноћом, незаинтересованошћу и недостатком разумевања. Друга димензија је контрола, која одражава ниво надзора над дететом и степен у коме родитељи усмеравају или занемарују његово понашање. Комбинацијом ових димензија издвајају се четири основна стила васпитања (Радосављевић и др., 2016). Родитељски стилови васпитања – ауторитативни, ауторитарни, попустљиви и занемарујући – имају различите ефекте на деље понашање.

Ауторитативни стил васпитања карактерише родитеље који показују љубав и подршку, а истовремено постављају јасне границе. Ови родитељи подстичу дете на самосталност и одговорност, истовремено га охрабрујући и мотивишући, што обично води ка развоју позитивних и просоцијалних облика понашања.

Ауторитарни стил карактерише строга контрола и висока очекивања, уз смањену топлину и емоционалну блискост. Родитељи овог стила ретко показују разумевање или наклоност, што код детета може довести до повећане агресивности, самонаношења штете и смањених социјалних вештина.

Попустљиви стил обухвата високу емоционалну подршку, али уз ограничен или неадекватан надзор. Родитељи ретко успостављају правила или их не спроводе доследно, што може довести до несигурности, незадовољства, незрелости у понашању и учесталијег укључивања деце у ризична или антисоцијална понашања.

Равнодушни стил васпитања карактерише родитеље који показују мало интересовања за емоције, потребе или достигнућа детета, а истовремено пружају низак ниво надзора.

Деца из оваквих породица често имају слабо развијену способност регулације емоција и већу склоност ка антисоцијалним облицима понашања (Дедај, 2019).

Ауторитативни стил васпитања, који се одликује топлином, подршком и јасно постављеним границама, генерално подстиче децу на развој самоконтроле, одговорности и социјалне осетљивости. Насупрот томе, стилови који занемарују потребе детета или претерано контролишу његово понашање могу довести до појаве агресивности, анксиозности, ниског самопоуздања или социјалне изолације. Разлике у васпитним приступима указују да ниво емоционалне блискости и степен контроле могу или подстицати, или ометати позитиван развој детета.

Деца треба да се усмеравају и дисциплинују пре свега кроз охрабривање и подстицање позитивних особина, јер се на тај начин усвајају правила понашања која воде ка развоју самоконтроле и самодисциплине, када дете достигне одговарајући степен зрелости (Каменов, Е., 2002). На тај начин, дисциплина постаје средство подстицања развоја личности, а не само примена правила, омогућавајући детету да постепено усвоји одговорно и самостално понашање.

Поред родитељског стила, васпитач треба да узме у обзир и друге факторе који утичу на понашање детета. Међу њима су темперамент детета и његови односи са родитељима, индивидуалне карактерне особине, начин на који се васпитач стручним приступом прилагођава детету и стилу родитељства, као и број деце у породици и други елементи који обликују понашање (Булатовић, 2019).

Узимајући у обзир све ове факторе, васпитач може боље разумети понашање детета, предвидети његове реакције у различитим ситуацијама и прилагодити свој приступ тако да подржи емоционални, социјални и когнитивни развој, истовремено подстичући самосталност и позитивне облике понашања.

Утицај породице огледа се не само у васпитним приступима, већ и у моделима понашања које родитељи и други чланови породице пружају. Деца често посматрањем и имитацијом усвајају обрасце понашања од одраслих, па тако породично окружење у којем преовлађују поштовање, разумевање и отворена комуникација позитивно делује на формирање друштвено прихватљивог и стабилног понашања код деце.

Поред родитељског стила, значајан је и утицај породичне структуре и услова живота. Број чланова породице, социо-економски статус, образовање родитеља, културне вредности, као и присуство стреса или породичних конфликта могу директно или индиректно

утицати на дечји развој. Деца из стабилних и функционалних породица имају већу вероватноћу да развију позитивно социјално понашање и емоционалну стабилност, док деца која одрастају у породицама са честим конфликтима, занемаривањем или насиљем могу испољавати проблематично понашање као вид одбране или адаптације.

Такође, важно је нагласити значај заједничког времена и активности родитеља са децом. Кроз свакодневну комуникацију, игру, читање, шетње и дружење гради се однос поверења и блискости који је неопходан за правилан емоционални и социјални развој детета. У таквом окружењу дете има прилику да се осети вредним, схваћеним и прихваћеним, што директно утиче на његово понашање и поимање себе и других.

Жунић-Павловић и Ковачевић-Лепојевић (2010) истичу потребу да се родитељима пруже смернице о томе како да уоче проблеме у понашању деце и правилно на њих реагују. Такође наглашавају значај позитивних подстицаја који могу мотивисати дете на прихватљиво и пожељно понашање.

У закључку, породица као примарно социјално окружење има незаменљиву улогу у обликовању понашања детета. Њен утицај је дубок и вишеслојан, а квалитет породичног живота у великој мери одређује начин на који ће дете доживљавати свет, односити се према себи и другима и реаговати у различитим социјалним ситуацијама. Стога је од суштинске важности јачати родитељске компетенције и подржавати породицу као кључни фактор у васпитању и развоју детета.

2.4. Предшколска установа као образовно-васпитна средина

Предшколска установа представља прву организовану образовно-васпитну средину у којој дете систематски стиче знања, развија вештине и усваја социјалне норме кроз свакодневну интеракцију са вршњацима и одраслима. Њена улога није ограничена на припрему детета за формално образовање, већ обухвата подршку целовитом развоју личности – емоционалном, социјалном, когнитивном и физичком.

Како истиче Каменов (2002, стр. 137): „Предшколским васпитањем се постављају темељи читаве будуће личности и од његовог квалитета великим делом зависе успешност и дometи потоњег развоја и учења.“ У савременом контексту васпитања и образовања, предшколска установа се посматра као партнер породици у подстицању развојних потенцијала детета.

Као структурисано и намерно организовано окружење, предшколска установа обезбеђује деци услове за игру, учење, комуникацију и социјализацију. Кроз различите активности које се одвијају у групи, деца уче да сарађују, деле, поштују правила и развијају способност решавања проблема.

Васпитачи, као стручна лица, имају кључну улогу у том процесу – они не само да подучавају и надгледају, већ и пружају емоционалну подршку, уочавају индивидуалне потребе деце и оснажују њихово самопоуздање. Васпитач је одрасла особа са којом дете проводи значајан део дана и чији утицај је важан за стицање искустава, развој навика и формирање ставова, посебно према другим људима и активностима које се реализују у предшколској установи (Каменов, Е., 2002).

Психолози и педагози истичу да, без обзира на различите концепције васпитања, очекивања од васпитача остају слична. Један од кључних захтева односи се на то да васпитач својим понашањем представља модел детету, јер његова личност и ауторитет имају најјачи утицај. Добар васпитач треба да поседује низ међусобно повезаних и систематски уређених особина како би успешно организовао васпитни процес и помогао детету у стицању знања и формирању здравих животних навика (Сакач, М. Д., Марић, М., & Пантић, Ј., 2013).

Због тога улога васпитача није важна само у преношењу знања и правила понашања, већ и у подстицању емоционалног, социјалног и когнитивног развоја детета. Квалитет предшколског програма и компетенције васпитача директно утичу на обрасце понашања који се код деце формирају у том периоду. Подстицајна, сигурна и развојно адекватна средина омогућава деци да се изразе, истражују, уче кроз игру и развијају здраве међусобне односе. Насупрот томе, неодговарајућа или неорганизована средина, као и недостатак индивидуалног приступа, могу довести до појаве неприлагођеног или повученог понашања.

Предшколско доба често се назива „добом поноса“, јер оно обухвата више од сопствене воље или отпора према ауторитету одраслих. У овом периоду дете тек гради осећање сопствене личности, које је још увек осетљиво и рањиво. Због тога је важно да одрасли пружају охрабрење, подршку и позитивне стимулансе, како би се дете осећало сигурно, развијало самопоуздање и било спремно да истражује свет око себе (Елкинд, 1978).

Присуство подршке и охрабрења одраслих омогућава детету да гради позитиван однос према себи и околини, као и да лакше усваја друштвено прихватљиве облике понашања.

Предшколска установа има значајну улогу у процесу социјализације деце. За многу децу, боравак у вртићу представља прво искуство одвајања од породичног окружења и уласка у ширу друштвену заједницу. У том контексту, деца уче да препознају и поштују различитости, развијају толеранцију, стрпљење и способност за сарадњу. Посебно је важно што деца у вртићу уче да регулишу своје понашање у односу на потребе и емоције других, што представља основу за развој емоционалне интелигенције.

Учествовање у групи вршњака пружа детету прилику да постепено постане самосталније у односу на породицу, да развија критичко размишљање и доношење одлука, као и да усвоји ставове, вредности и обрасце понашања прихватљиве у његовој вршњачкој групи (Хурлоцк, 1970). Ова интеракција са вршњацима доприноси развоју социјалних вештина, схватању важности сарадње, поштовању правила и усмеравању понашања у складу са очекивањима групе.

Једна од значајних предности боравка у предшколској установи је подршка развоју комуникацијских вештина. Дете учи да вербално изражава своје мисли, потребе и емоције, као и да успоставља здраве односе са вршњацима и одраслима. Кроз дијалог и интеракцију са другим децом и васпитачима, смањују се фрустрације и појаве непожељног понашања, као што су агresiја или повлачење.

Структура дана у вртићу, са устаљеним активностима, правилима и очекивањима, омогућава деци да развијају осећај одговорности, самодисциплине и поштовања према групи. Такође, сарадња са породицом представља важан сегмент васпитно-образовног рада. Кроз редовну комуникацију, саветовања и заједничке активности, гради се партнерски однос између васпитача и родитеља, што доприноси усклађивању васпитних утицаја и бољем разумевању потреба сваког детета.

Предшколска установа нуди специфичне предности у односу на друге нивое образовног система, нарочито у смислу већег степена укључености родитеља у активности и рад установе (Каменов, Е., 2002).

Укратко, предшколска установа није само место где дете проводи време док су родитељи на послу. Она је активни учесник у развоју детета, јер кроз професионално вођене активности, уређену структуру и социјалну интеракцију подстиче формирање здравих понашајних образаца. Безбедно и подстицајно окружење у вртићу представља основу за развој позитивне слике о себи, самопоуздања, одговорности и способности за успостављање здравих социјалних односа.

2.5 Партнерство породице и предшколске установе у развоју социјалних вештина деце

Сарадња између предшколске установе и породице представља темељ за успешан развој и понашање детета. Она почива на партнерском односу, узајамном поверењу и заједничком циљу – подстицању детета да развија своје потенцијале, социјалне вештине и позитивне обрасце понашања.

Квалитетна сарадња подразумева континуирану размену информација, заједничко доношење одлука и координацију васпитних поступака код куће и у вртићу. На тај начин дете добија јасне и доследне поруке о прихватљивом понашању, што смањује конфузију и несигурност, а повећава осећај стабилности и сигурности.

Родитељ је дужан да сваку уочену промену у понашању, здрављу или физичкој активности детета пријави предшколској установи. Таква размена информација омогућава правилан развој и очување здравља деце у групи, а у овом односу нема места за прикривање или недоумице (Пувачић, З., 1979).

Сарадња са родитељима може се остварити кроз више облика:

Редовни родитељски састанци. На састанцима родитељи се упознају са правилима и очекивањима у вртићу, што им омогућава да сличне принципе примењују и код куће. Када дете има јасна и доследна правила у оба окружења, смањују се конфликти и непожељна понашања.

Разменом запажања васпитача и родитеља, проблеми у понашању (на пример агресија, повлачење или тешкоће у комуникацији) се уочавају на време, а заједнички се планирају кораци подршке детету.

Састанци често укључују едукативни део, као што су савети, презентације и примери из праксе, који помажу родитељима да боље разумеју развојне потребе деце и правилно реагују на њихово понашање.

Када дете осети да родитељи и васпитачи комуницирају и сарађују, оно схвата своје понашање као значајно и у вртићу и код куће. То води већој спремности да поштује правила и да се ангажује у задацима.

Кроз усаглашене стратегије, као што су похвала, награда и последице, дете добија јасне сигнале о прихватљивом понашању, што олакшава усвајање социјалних вештина и развој самоконтроле.

Индивидуални разговори између васпитача и родитеља представљају један од најзначајнијих облика сарадње предшколске установе и породице, јер омогућавају директан, личан и дискретан приступ информацијама о детету. За разлику од родитељских састанака који обухватају целу групу, ови разговори омогућавају фокус на специфичне потребе, интересовања, снаге и изазове понашања појединачног детета.

Кроз ову комуникацију, васпитач и родитељ заједно анализирају понашање детета у различитим контекстима – у вртићу, код куће и у ширем окружењу. На основу размене запажања и искустава могуће је правовремено уочити непожељне облике понашања (нпр. агресија, повлачење, тешкоће у адаптацији), као и препознати напредак и развојне помаке.

Тим разговорима се договоре конкретни и усаглашени васпитни поступци, како би дете добијало доследне поруке и подршку у оба окружења. Доследност реакција одраслих значајно доприноси стабилизацији понашања, развоју осећаја сигурности и формирању позитивних навика код детета.

Поред тога, индивидуални разговори јачају поверење између родитеља и васпитача, подстичу отворену комуникацију и оснажују родитеље да активно учествују у васпитном процесу. Као резултат, дете има већу вероватноћу да развије социјалне вештине, самопоуздање и способност саморегулације, јер се васпитни утицаји код куће и у вртићу надопуњују и међусобно подржавају.

Дневна комуникација између васпитача и родитеља представља најнепосреднији и најучесталији облик сарадње предшколске установе и породице. Она се најчешће одвија приликом довођења и одвођења детета у вртић, али може обухватати и кратке телефонске позиве, поруке или комуникацију путем електронске поште и дигиталних платформи.

Иако је обим кратак, ова комуникација има велики значај јер омогућава континуирану размену информација о тренутном стању детета – његовом расположењу, понашању током дана, исхрани, одмору, социјалним интеракцијама и евентуалним потешкоћама.

На овај начин родитељ добија благовремене повратне информације које му омогућавају да прилагоди свој приступ детету код куће, док васпитач добија увид у околности из породичног окружења које могу утицати на понашање детета у вртићу.

Дневна комуникација доприноси доследности васпитних мера, јер родитељ и васпитач могу истог дана ускладити своје поступке и реакције на понашање детета. Тај континуитет има снажан утицај на стабилизацију понашања, смањење конфузије и јачање осећаја сигурности код детета.

Поред практичног значаја, дневна комуникација ојачава поверење и блискост између породице и вртића. Када родитељи и васпитачи редовно и отворено размењују информације, ствара се партнерски однос у којем се дете осећа подржано, прихваћено и вођено на усаглашен начин. То директно подстиче развој позитивних образаца понашања и социјалних вештина.

Родитељске радионице представљају један од најефикаснијих облика сарадње предшколске установе и породице, јер истовремено пружају подршку родитељима и утичу на унапређење понашања деце. Оне се организују као тематски сусрети током којих васпитачи и стручни сарадници (педагог, психолог, логопед) заједно са родитељима размењују искуства, усвајају нова знања и практикују технике које могу применити у породичном окружењу.

Теме радионица прилагођавају се потребама групе и могу обухватати: позитивну дисциплину, развој емоционалне регулације, подстицање социјалних вештина, развој говора, значај игре у учењу и припрему детета за полазак у школу. Радионице имају интерактивни карактер, укључују предавања, демонстрације, дискусију и рад у мањим групама, пружајући родитељима прилику да примене научене стратегије на конкретним примерима из свакодневног живота.

Утицај родитељских радионица на деčје понашање огледа се у томе што родитељи, уз подршку стручњака, усвајају доследне и позитивне васпитне поступке који се примењују код куће. Када се ти поступци ускладе са методама које васпитачи користе у вртићу, дете добија јасне и конзистентне поруке о прихватљивом понашању. То доприноси смањењу непожељних образаца, као што су агресија, непослушност или повлачење, и подстиче развој саморегулације, емпатије и сарадничког понашања.

Поред директног утицаја на понашање детета, родитељске радионице јачају поверење и партнерство између породице и вртића. Оне стварају заједницу која заједнички делује у најбољем интересу детета, омогућавајући му да се осећа сигурно, прихваћено и мотивисано за развој позитивних образаца понашања у различитим ситуацијама.

Отворени дани и заједничке активности представљају један од најефикаснијих начина јачања партнерства између породице и предшколске установе. Током ових активности родитељи имају прилику да присуствују и активно учествују у свакодневним деčјим активностима – од учења кроз игру, уметничких радионица и музичких и спортских активности, до пројектних и истраживачких задатака. На овај начин, родитељи добијају увид у методе рада васпитача, у начине на које дете учествује у групи и у своју улогу у вртићкој заједници.

Заједничке активности, као што су садња цвећа у дворишту, израда украса за прославе, спортски дани или хуманитарне акције, подстичу сарадњу и тимски дух како међу децом, тако и између родитеља и васпитача. Ови догађаји омогућавају деци да виде активну укљученост својих родитеља у вртички живот, што им пружа осећај сигурности, подршке и поноса.

Позитивни ефекти на деčје понашање огледају се у развоју већег самопоуздања, лакшем прихватању правила и граница, већој мотивацији за учешће у групним активностима и јачању емпатије кроз сарадњу. Када дете уочи постојање континуиране и позитивне везе између родитеља и васпитача, оно осећа припадност заједници која га прихвата и подржава, што директно утиче на формирање позитивних образаца понашања.

Писмени и дигитални извештаји представљају ефикасан начин да се родитељи редовно и детаљно информишу о напретку, понашању и активностима свог детета у предшколској установи. Они могу бити у облику месечних или кварталних извештаја, дневних бележака, фотографија и видео-снимака, као и путем дигиталних платформи намењених комуникацији са родитељима.

Писмени извештаји пружају структуриран преглед дететовог развоја у различитим областима, као што су социјална интеракција, емоционално реаговање, когнитивне способности и моторички развој. На тај начин родитељ добија јасан увид у достигнућа детета и у области у којима је потребна додатна подршка.

Дигитални извештаји и комуникација путем апликација, електронске поште или затворених онлајн група омогућавају брзу размену информација, фотографија и видео-снимака активности, што родитељима пружа осећај блискости са свакодневним животом детета у вртићу. Овакав приступ је посебно користан за родитеље који због пословних обавеза не могу често присуствовати активностима у установи.

Доследна и континуирана сарадња између предшколске установе и породице има значајан утицај на обликовање понашања детета. Када родитељи буду благовремено и детаљно информисани о напретку и потребама детета, могу прилагодити своје поступке код куће како би подржали васпитно-образовни рад вртића. Усаглашеност у захтевима, правилима и подстицајима које дете добија и код куће и у установи обезбеђује јасне смернице, што доприноси стабилности понашања, развоју самодисциплине и позитивних социјалних односа.

Кроз различите облике сарадње – радионице, едукацију, заједничке активности и непосредну комуникацију – родитељи добијају конкретне технике за подстицање пожељних образаца понашања, као што су похвала, награђивање, моделовање и јасно постављање граница. Истовремено, оваква интеракција омогућава да се проблеми у понашању на време уоче и решавају кроз усаглашене поступке у оба окружења.

Као резултат доследне сарадње, код детета се подстичу развој социјалних вештина, емпатије, самосталности и способности саморегулације. Дете осећа сигурност и предвидивост у свакодневном животу, што позитивно утиче на његову адаптацију, понашање у групи и самопоимање.

3.МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

3.1 Проблем истраживања

Предмет овог истраживања је понашање деце узраста од 3 до 6 година у контексту утицаја породице и предшколске установе. Иако су улога породице и вртића у васпитању и развоју детета општепознате и теоријски утемељене, у пракси је недовољно истражено на који начин конкретни облици сарадње и васпитне праксе заиста утичу на понашање и социјално-емоционални развој деце.

Посебан изазов представља недостатак континуиране и садржајне комуникације између родитеља и васпитача. Родитељи често немају довољно информација о понашању и функционисању деце у вртићу, док васпитачи немају потпун увид у навике, реакције и понашање деце у породичном окружењу. Тај недостатак узајамног увида и сарадње може довести до недоследности у васпитним поступцима, што може утицати на развој емоционалних, социјалних и бихејвиоралних аспеката детета.

Полазећи од тога, проблем истраживања формулисан је као потреба да се испита утицај сарадње породице и предшколске установе на понашање деце, као и да се утврде могући начини унапређења те сарадње кроз праксу васпитно-образовног рада.

3.2. Циљ и задаци истраживања

Циљ овог истраживања је да се испита и анализира утицај породице и предшколске установе на понашање детета, са посебним освртом на улогу васпитача у овом процесу. Истраживање је усмерено на разумевање међусобне интеракције породичног и институционалног окружења, како би се идентификовали фактори који обликују социјалне, емоционалне и когнитивне аспекте понашања детета у предшколском периоду.

Задаци истраживања:

1. Аналиzirати утицај различитих стилова родитељства на понашање детета у предшколској установи.
 - Испитати како различити стилови родитељства утичу на социјалне и емоционалне реакције деце током групних активности и интеракција са вршњацима.
 - Идентификовати специфичне обрасце понашања који се јављају код деце у зависности од стила васпитања у породици.
2. Испитати утицај васпитних и образовних приступа у предшколским установама на понашање деце.
 - Аналиzirати на који начин различите методе рада и васпитни приступи васпитача утичу на социјално понашање, емоционалну стабилност и развој саморегулације код деце.
3. Проучити степен и квалитет сарадње између породице и предшколске установе.

- Утврдити на који начин сарадња, комуникација и заједничке активности родитеља и васпитача доприносе обликовању позитивних образаца понашања деце.
4. Идентификовати могућности за унапређење сарадње породице и предшколске установе у циљу подршке дететовом понашању и целокупном развоју.
 5. Разумевање улоге васпитача у обликовању понашања детета:
 - Испитати како васпитачи, кроз свој приступ и методологију рада, утичу на развој социјалних и емоционалних вештина детета.
 - Размотрити које конкретне стратегије васпитачи користе како би помогли деци у развијању адекватног понашања и решавању социјалних и емоционалних изазова.
 6. Идентификација значаја сарадње између породице и предшколске установе:
 - Анализирати како комуникација и сарадња између родитеља и васпитача утичу на понашање детета, посебно у вези са његовим емоционалним и социјалним развојем.
 - Испитати како подршка родитеља у образовном процесу и васпитне активности у породици могу побољшати понашање детета у групи и његову способност за учење и адаптацију у предшколском окружењу.
 7. Проучавање фактора који утичу на социјалну адаптацију детета у групи:
 - Испитати како породица (на пример: породична динамика, социјално-економски статус) и предшколска установа (на пример: величина групе) утичу на способност детета да се прилагоди групном окружењу.

Разумети како васпитачи могу препознати потребе детета које проистичу из специфичних породичних околности и на који начин могу пружити подршку кроз образовне активности.

8. Развој и препоруке за унапређење сарадње између породице и предшколске установе:
 - На основу добијених резултата, развити практичне препоруке за васпитаче и родитеље како би се побољшала сарадња у циљу оптималног развоја детета.

- Осврнути се на најбоље праксе које васпитачи могу применити како би ефикасно интегрисали породичне и образовне факторе и тиме допринели бољој социјалној и емоционалној стабилности детета. Очекивани резултати:

9. Разумевање кључних фактора утицаја на понашање детета:

- Очекује се да истраживање пружи детаљно разумевање улоге породице и предшколске установе у формирању социјалног и емоционалног понашања детета, као и да укаже на начине унапређења сарадње између ових средина ради подршке целокупном развоју детета.

10. Поређење утицаја породице и предшколске установе:

- Истраживање ће вероватно показати које аспекте понашања детета више обликује породица, а које предшколска установа.

11. Идентификација разлика у понашању међу децом из различитих социјалних и културних средина:

- Очекује се да ће истраживање открити како различите социјалне, економске и културне позадине утичу на понашање детета, како у оквиру породице, тако и у предшколској установи.

12. Повезаност стилова родитељства са понашањем детета у предшколској установи:

- Очекује се да истраживање покаже специфичне стилове родитељства и њихов однос са понашањем детета у предшколској установи, при чему деца која долазе из породица са ауторитарним стилем родитељства показују специфичне обрасце понашања.

13. Утицај предшколске установе на социјализацију детета:

- Истраживање би требало да потврди хипотезу да предшколске установе играју кључну улогу у социјализацији, јер деца уче социјалне норме, како да функционишу у групама, решавају конфликте и развијају пријатељства. Предшколска установа може значајно допринети позитивним променама у понашању.

14. Утицај позитивних и негативних искустава у образовном окружењу на понашање:

- Очекује се да ће истраживање разјаснити како позитивна искуства у предшколској установи (као што су подршка од стране васпитача и пријатељски однос са вршњацима) утичу на понашање детета, док ће негативна искуства (као што су злостављање или неадекватна дисциплина) имати супротан ефекат.

15. Препоруке за унапређивање сарадње породице и предшколске установе:

- На основу резултата истраживања очекује се развој препорука које ће унапредити сарадњу између породице и предшколске установе, чиме ће се допринети оптималном развоју детета. Ове препоруке могу обухватити стратегије за унапређење комуникације између родитеља и васпитача, као и примену усаглашених образовних и васпитних приступа који подржавају позитивно понашање и развој детета.

3.3. Методе истраживања

Истраживање је спроведено као комбиновано, обухватајући квантитативне и квалитативне методе, с циљем добијања свеобухватног увида у понашање деце узраста од 3 до 6 година и утицај породице и предшколске установе на њихов развој. Квантитативни део истраживања реализован је путем анкета спроведених међу родитељима и васпитачима, ради прикупљања података о ставовима, уоченим понашањима деце и степену сарадње са предшколском установом. Квалитативни део истраживања обухватио је систематско посматрање деце током групних активности у вртићу, као и реализацију радионице са родитељима, у циљу дубљег разумевања интеракција и начина на који се понашање деце манифестује у различитим контекстима.

3.4. Узорак истраживања

Узорак истраживања селектован је из популације и обухвата следећи број учесника:

- **Деца:** Узорак чини 30 деце узраста од 3 до 6 година која похађају предшколску установу. Одабрана деца посматрана су током свакодневних активности и интеракција са вршњацима, васпитачима и родитељима.

- **Родитељи:** Узорак обухвата 60 родитеља који имају децу узраста од 3 до 6 година и чија су деца укључена у истраживање. Родитељи су анкетирани о стиливима родитељства, породичним факторима, социо-економском статусу и начину на који подржавају емоционални и социјални развој детета.
- **Васпитачи:** Узорак чини 12 васпитача који раде са децом обухваћеном истраживањем. Васпитачи су анкетирани ради прикупљања података о педагошким приступима, методама васпитавања и опажањима понашања и социјалних вештина деце.
- **Радионица:** Радионица је присуствовало око 12 родитеља, док су деца била укључена у одређене активности ради непосредног посматрања интеракције и понашања.

3.5. Ток истраживања

Истраживање ће бити спроведено у два фазна периода. У првој фази истраживач ће спровести анкете са родитељима и васпитачима, као и прикупити основне податке о деци и њиховом породичном и образовном окружењу. У другој фази истраживач ће спровести посматрање понашања деце у предшколској установи, са посебним фокусом на социјалне и образовне ситуације у којима се понашање детета најјасније испољава.

На основу резултата анкета и посматрања реализована је радионица са родитељима, која је допринела прикупљању додатних квалитативних података и подстакла активну размену искустава између родитеља и васпитача.

Подаци ће бити прикупљени уз сагласност родитеља и надлежних институција, уз потпуно поштовање етичких принципа истраживања, као што су анонимност, поверљивост и добровољност учешћа.

Истраживање ће бити реализовано у складу са етичким стандардима васпитно-образовног рада и научног истраживања. Сви учесници биће детаљно упознати са циљевима и сврхом истраживања, а њихова приватност биће у потпуности заштићена. Учесће деце и родитеља биће искључиво добровољно, уз претходно прибављену писмену сагласност.

3.6. Статистичка и квалитативна обрада података

У истраживању су коришћени различити поступци обраде података, у зависности од врсте инструмента и циљне групе испитаника:

- **Анкета са родитељима**

Добијени подаци су приказани графиконима, што је омогућило јасније сагледавање процената и учесталости одговора. На овај начин је омогућено лакше уочавање разлика у ставовима и искуствима родитеља.

- **Анкета са васпитачима**

Одговори васпитача систематизовани су у табелама, које пружају прегледно поређење њихових мишљења и запажања. Табеларни приказ је изабран јер омогућава детаљнију анализу одговора мањег броја испитаника и прегледност резултата.

- **Посматрање деце**

За прикупљање података коришћена је чек-листа, која је омогућила евидентирање конкретних понашања деце у различитим ситуацијама. Овим поступком добијени су квалитативни подаци који су затим категорисани и описно анализирани ради уочавања образаца понашања у односу на породични и вртићки контекст.

Обрада података спроведена је кроз комбиновани приступ: квантитативни подаци анализирани су помоћу графикона и табела ради приказа честих одговора и трендова, док су квалитативни подаци из посматрања и радионице описно анализирани кроз идентификацију понављајућих тема, образаца понашања и запажања.

4. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

4.1 Анализа анкете за родитеље

На наредним графиконима представљени су резултати добијени од 60 родитеља анонимним путем, а затим објашњени дескриптивно.

Графикон 1: Демографски подаци

Интерпретација: Пол детета је равномерно распоређен, па ће се понашање мушке и женске деце анализирати без варијација према полу.

Графикон 2: Узраст детета

Интерпретација: Деца су распоређена по узрасту: 15% узраста од 3 године, 25% узраста од 4 године, 25% узраста од 5 година и 35% узраста од 6 година. Ово омогућава анализу различитих фаза развоја и понашања, јер деца различитог узраста имају различите потребе, особине и реакције.

Графикон 3: Да ли ваше дете похађа предшколску установу ?

Интерпретација : Деца похађају предшколску установу.

Графикон 4: Како бисте описали свој стил родитељског васпитања?

Интерпретација: Резултати показују да је најзаступљенији стил родитељског васпитања **ауторитативан** (70%). Карактерише га топлина, разумевање, доследност и јасно постављене границе, што се у литератури често повезује са развојем емоционално стабилне и социјално прилагођене деце. **Попустљив стил** је заступљен код 20% испитаних родитеља. Карактерише га висок ниво подршке, али слаба контрола и недовољно постављање граница, што може утицати на мање развијену саморегулацију код деце. **Аутономан стил**, заступљен код 10% родитеља, подстиче самосталност детета, али у одсуству чвршће родитељске структуре може довести до непредвидљивих облика понашања, у зависности од дететове личности и темперамента. Ниједан испитаник није одабрао **ригидан** или други стил, што указује на опште одбацивање претерано строгих или нетипичних облика васпитања у анализираној групи.

Графикон 5: Колико времена проводите у обавезама које се односе на образовање и развој детета?

Интерпретација: Већина испитаника (50%) наводи да свакодневно учествује у развојним активностима са децом, што указује на висок ниво посвећености и свести о значају образовног и личног развоја детета. Трећина родитеља (30%) изјављује да те активности обавља неколико пута недељно, што такође представља значајан облик ангажовања. Мали проценат родитеља (10%) наводи да се тим активностима бави веома мало, а исто толико (10%) се ангажује повремено, али не редовно. Ови подаци су охрабрујући јер показују да велики број родитеља активно учествује у образовању своје деце. Међутим, они такође указују на простор за додатно подстицање и едукацију о значају редовне родитељске укључености у развој детета.

Графикон 6: Како комуницирате са својим дететом у ситуацијама када није задовољно или се понаша непожељно?

Интерпретација: Резултати показују да половина родитеља (50%) у ситуацијама када је дете незадовољно или испољава непожељно понашање прибеже мирном и конструктивном разговору. Ово представља веома позитиван показатељ, јер такав приступ подстиче емоционалну зрелост детета, развој комуникационих вештина и поверење у родитељско-дечјем односу. Трећина испитаника (30%) користи кажњавање, најчешће у виду одузимања неке привилегије. Овај начин реаговања може бити ефикасан у одређеним ситуацијама, али је важно да се спроводи доследно и уз објашњење детету, како би оно разумело последице свог понашања. Мали проценат родитеља (10%) игнорише непожељно понашање. У неким случајевима то може бити васпитна стратегија, али ако се често примењује без даљег разговора, може довести до неразумевања и осећаја занемаривања код детета.

Још 10% родитеља разговара са дететом, али често испољава љутњу. Оваква комуникација може нарушити квалитет односа и довести до емоционалне несигурности детета. Укупно гледано, резултати показују да већина родитеља користи позитивне стратегије у васпитном приступу. Међутим, постоји простор за додатну едукацију о значају контроле емоција и доследне комуникације са децом.

Графикон 7: . Да ли дете има било каква правила која мора да поштује код куће?

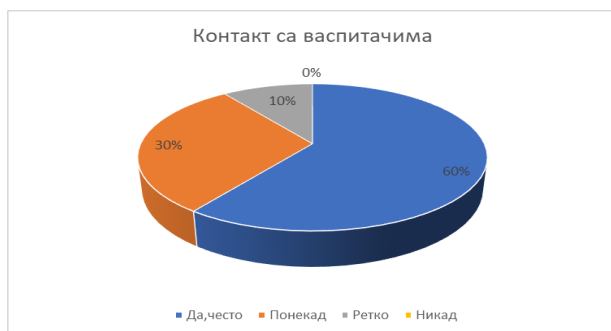
Интерпретација: Подаци показују да значајна већина родитеља (80%) поставља одређена правила која дете мора да поштује у породичном окружењу. Ово указује на постојање структуре, дисциплине и доследности у васпитању, што је од великог значаја за безбедност, емоционалну стабилност и развој одговорности код детета. Са друге стране, 20% родитеља изјављује да дете нема конкретна правила код куће. Ово може указивати на слободнији васпитни стил или на недостатак доследности и јасноће у постављању граница, што понекад може довести до конфузије код детета и отежати развој самодисциплине. У целини, резултати указују да већина родитеља препознаје значај правила и граница, што је важан део процеса васпитања и припреме детета за одговорно понашање у друштву.

Графикон 8: Колико често учествујете у активностима које се односе на образовање вашег детета?

Интерпретација: На основу добијених података, већина родитеља активно учествује у образовним активностима своје деце. Половина испитаника (50%) наводи да често учествује, док 20% родитеља то чини увек. Ови резултати указују на висок ниво ангажовања и свести родитеља о важности континуиране подршке детету у образовању. Четвртина родитеља (25%) изјављује да понекад учествује у овим активностима, што показује умерен ниво укључености који би могао бити унапређен уз додатну мотивацију или подршку. Само 5% родитеља никада не учествује у образовним активностима. Ово представља мали, али значајан проценат који указује на потребу за едукацијом о важности родитељске улоге у образовном процесу. У целини, подаци су охрабрујући јер показују да већина родитеља препознаје своју улогу као партнера у образовању и активно подржава развој свог детета.

Графикон 9: Да ли сте у контакту са васпитачима у вези са развојем вашег детета?

Интерпретација: Већина родитеља (60%) често је у контакту са васпитачима, што указује на висок ниво комуникације и заинтересованости за развој детета. Око трећина родитеља (30%) контактира васпитаче повремено, у зависности од потреба детета или других околности. Мали проценат родитеља (10%) ретко ступа у контакт, што може бити последица заузетости или недостатка иницијативе. Ниједан родитељ није пријавио да никада није у контакту, што је позитиван показатељ постојања барем минималног нивоа комуникације. Укупно, 90% родитеља одржава редован или повремени контакт са васпитачима, што указује на добру сарадњу између породице и предшколске установе.

Графикон 10: Да ли сте активни учесник у активностима организованим од стране предшколске установе?

Интерпретација: Четвртина родитеља (40%) активно и редовно учествује у овим активностима, што показује висок ниво ангажовања и заинтересованости за живот и развој детета у установи. Још 40% родитеља учествује повремено, зависно од обавеза или конкретних прилика. Мањи број родитеља (10%) учествује ретко, док 10% родитеља никада није учествовало, што може бити последица недовољне информисаности или других изазова.

Укупно, 80% родитеља учествује барем понекад у активностима, што је позитиван знак за сарадњу између породице и предшколске установе, али постоји простор за повећање редовног ангажовања.

Графикон 11: Како бисте описали понашање вашег детета у друштвеним ситуацијама?

Интерпретација: Већина родитеља (60%) оцењује да је њихово дете веома друштвено и има много пријатеља, што указује на развијене социјалне вештине. Око 20% деце показује повлачење у новим друштвеним ситуацијама, што је нормална појава и може се побољшати с временом. Мали проценат деце има потешкоће у комуникацији са вршњацима (10%), док још 10% испитаника указује на агресивно понашање у друштвеним ситуацијама.

Укупно, 60% деце се добро прилагођава друштвеним ситуацијама, док остатак показује изазове који могу захтевати додатну пажњу и подршку.

Графикон 12: Да ли дете има потешкоћа у решавању конфликата са другом децом?

Интерпретација: Мали проценат деце (10%) често има проблема са решавањем конфликта, што указује на потребу за додатном подршком у развоју социјалних и емоционалних вештина. Око 20% деце понекад има потешкоће, што је нормално за узраст и учење решавања проблема. Половина деце (50%) ретко има проблеме у конфликтним ситуацијама, а 20% се лако сналази и успешно решава конфликте.

Укупно, 70% деце има ретке или никакве проблеме у решавању конфликта, док остатак од 30% показује изазове који могу захтевати додатну пажњу.

Графикон 13: Како реагујете када дете показује агресивно понашање?

Интерпретација: Већина родитеља (60%) конструктивно реагује на агресивно понашање детета тако што разговарају с дететом о разлозима и последицама његових поступака. Око 30% родитеља примењује казне, што понекад може бити ефикасно уз пажљиву примену. Мали број родитеља (10%) игнорише агресивно понашање, што може повећати ризик појачавања непожељног понашања. Ниједан родитељ није навео други начин реаговања.

Укупно, већина родитеља користи дијалог и објашњење као метод решавања агресивног понашања, што је позитивно за развој социјалних и емоционалних вештина детета.

Графикон 14: Како васпитачи процењују понашање вашег детета у предшколској установи?

Интерпретација: Већина деце (50%) је друштвена и активно учествује у групним активностима, што показује позитиван развој социјалних вештина. Мали проценат деце је повучено и има потешкоћа у комуникацији са другом децом (10%), а још 10% показује агресивно понашање и учествује у конфликтима. Значајан део деце (30%) поседује високу самоконтролу и адекватно се понаша у групним ситуацијама.

Укупно, 80% деце показује позитивно понашање и добру социјалну адаптацију, док мањи део захтева додатну подршку васпитача и родитеља.

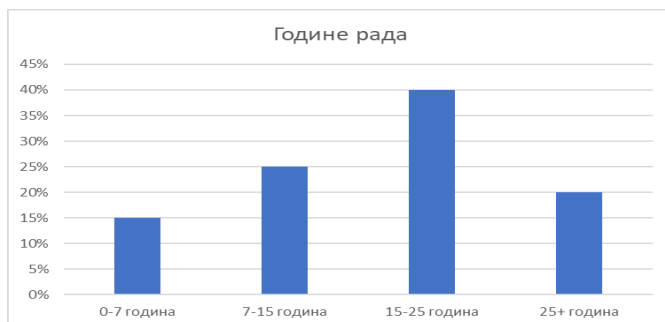
Графикон 15: Да ли су васпитачи предложили било какве сугестије или активности које бисте могли применити код куће?

Интерпретација: 40% родитеља је добило конкретне сугестије или активности од васпитача које могу применити код куће, што указује на добру сарадњу и комуникацију. Иста толика група (40%) није добила такве сугестије, а 20% родитеља није сигурно да ли су их добили, што указује на потребу за јаснијом комуникацијом и већим ангажовањем васпитача у пружању препорука. Укупно, половина родитеља није добила или није сигурна да ли је добила сугестије, што представља простор за побољшање сарадње.

4.2. Анализа анкете за васпитаче

Графикон 16: Колико година радите као васпитач у предшколској установи?

Интерпретација: Највећи број испитаних васпитача (40%) има 15 до 25 година радног стажа, што указује на доминацију средње-искусних професионалаца. Следе васпитачи са 7 до 15 година искуства (25%) и преко 25 година (20%), док најмањи удео (15%) чине васпитачи са мање од 7 година стажа. Ово указује на стабилност кадрова и присуство значајног броја дугогодишњих професионалаца у установи.

Графикон 17: Да ли сте радили са децом различитих социјално-економских позадина?

Интерпретација: Већина васпитача (90%) има искуство у раду са децом из различитих животних и економских услова, што показује добру практичну спремност за рад у разноразним социјалним контекстима. Само 10% васпитача нема такво искуство, што је вероватно последица специфичности окружења у којем раде.

Графикон 18: Какво је ваше искуство у раду са децом која долазе из породица са различитим стиливима васпитања?

Интерпретација: Половина васпитача (50%) наводи да има искуства у раду са децом из породица са различитим васпитним стиливима и да се труде да прилагоде свој педагошки приступ, што показује свест и флексибилност у раду. Трећина (30%) сматра да је рад са таквом децом веома изазован, указујући на потребу за додатном подршком или стручним усавршавањем. Осталих 20% васпитача тврди да им овај аспект рада не представља значајне потешкоће, што може бити последица дужег стажа, већег педагошког искуства или специфичног контекста у којем раде.

Графикон19: Како бисте описали понашање деце у групи?

Интерпретација: 40% васпитача наводи да се деца лако слажу и сарађују у свим активностима, што указује на добру групну динамику, позитивну атмосферу и ефективан рад васпитача у развоју социјалних вештина. Педесет одсто сматра да постоје повремени проблеми у сарадњи, али да деца већину времена функционишу као тим, што одражава уобичајене изазове уз задржану способност социјалне интеракције и решавања конфликта. По 5% васпитача наводи да деца

често имају конфликте и да је потребна интервенција или да показују озбиљне проблеме у социјализацији и агресивно понашање према вршњацима.

Графикон 20: Како деца реагују на правила и структуру коју постављате у васпитно-образовном процесу?

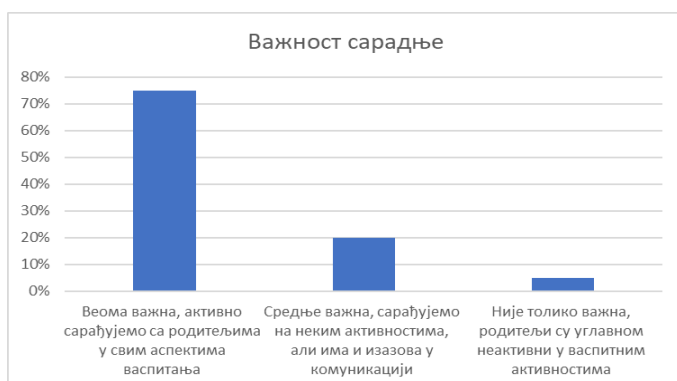
Интерпретација: 60% васпитача наводи да се деца лако прилагођавају и разумеју правила, што представља охрабрујући показатељ добре примене педагошких метода и здравог односа ауторитета и поверења у групи. 30% истиче да деца понекад прихватају правила, али је потребно стално подсећање, што је уобичајено код млађе деце и захтева континуиран рад на подстицању позитивног понашања. По 5% васпитача наводи да деца имају потешкоћа у праћењу правила, док још 5% истиче да деца често игноришу правила и изазивају конфликте.

Графикон 21: Како се понашање деце мења у зависности од тога да ли су им родитељи укључени у њихову образовну активност?

Интерпретација: 70% васпитача наводи да деца чији су родитељи активно укључени имају боље социјалне вештине и мање агресивно понашање, што потврђује значај партнерства између породице и установе. Ово показује да родитељска ангажованост позитивно утиче на развој детета, његову емоционалну стабилност и способност за сарадњу. 15% васпитача сматра да нема велике разлике у понашању, што може бити последица индивидуалних карактеристика детета или компензације од стране васпитача и окружења. Још 15% истиче да деца чији родитељи нису активно укључени често имају проблеме у адаптацији и социјализацији, што указује на потенцијалне ризике по дечји развој у случају недостатка породичне подршке.

Графикон 22: Колико је сарадња са родитељима важна за ваше васпитне активности?

Интерпретација: 75% васпитача истиче да је сарадња са родитељима веома важна и да активно учествују у свим аспектима васпитања. Ово указује на висок степен свести о значају породичне подршке и постојање развијених облика комуникације и заједничког деловања између установе и породице. 20% наводи да је сарадња средње важна, јер се

укључују у неке активности, али постоје изазови у комуникацији, што указује на потребу за унапређењем односа, бољом организацијом комуникације и превазилажењем баријера као што су недовољна информисаност, различита очекивања или временска ограничења родитеља. Само 5% сматра да сарадња није толико важна, јер су родитељи углавном неактивни, што иако мали проценат, указује на постојање групе у којој је ангажовање родитеља минимално и може негативно утицати на васпитно-образовни процес и успех детета.

Графикон 23 : Како родитељи реагују када су обавештени о проблемима у понашању њихове деце у предшколској установи?

Интерпретација: 60% васпитача наводи да су родитељи увек спремни да сарађују и заједно решавају проблеме, што представља веома позитиван показатељ. Ово указује на постојање отворене и подржавајуће комуникације, као и на заједничку усмереност ка добробити детета. 30% истиче да родитељи често реагују одбрамбено, али ипак повремено прихватају савете, што указује на одређене тензије у комуникацији, али и потенцијал за унапређење односа кроз изградњу поверења и разумевања. 10% васпитача сматра да родитељи ретко реагују или игноришу обавештења, што указује на недовољну ангажованост и могући недостатак свести о значају сарадње у превазилажењу понашајних изазова код деце.

Графикон 24: Како различити стилови родитељског васпитања утичу на понашање деце у вашој групи?

Интерпретација: 70% васпитача наводи да деца из породица са ауторитативним стилем васпитања, који комбинује топлину и доследност у постављању граница, показују боље понашање и мање су агресивна. 20% истиче да деца из попустљивих породица често имају проблеме са дисциплином, што указује на изазове у прихватању правила и функционисању у групи. 10% васпитача сматра да породични стил васпитања није увек лако препознати, али да се разлике у понашању деце ипак могу уочити. Ниједан васпитач није навео да није приметио утицај породичних фактора, што значи да сви препознају одређени степен повезаности између породичног окружења и понашања детета.

Графикон 25: Које активности или стратегије препоручујете родитељима да користе код куће како би помогли детету да побољша своје понашање у предшколској установи?

Интерпретација: 50% васпитача саветује да родитељи поставе јасна правила и дефинишу последице за неприхватљиво понашање. 40% препоручује да родитељи буду доследни у реакцијама на понашање детета и активно учествују у образовним активностима. 10% истиче потребу да родитељи буду подржавајући и пажљиви, али и да омогуће детету простор за самосталност.

Графикон 26: Како видите значај сарадње између родитеља и васпитача у развоју позитивног понашања деце?

Интерпретација: 85% васпитача сматра да је сарадња са родитељима веома важна и кључна за успешан развој деце. 10% сматра да је сарадња средње важна, али и даље доприноси развоју понашања. Само 5% верује да сарадња није толико важна, сматрајући да понашање деце углавном зависи од самих васпитача.

4.3. Анализа чек листе

У оквиру овог истраживања један од кључних метода прикупљања података био је посматрање деце у предшколској установи. Посматрање је спроведено како би се директно анализирано понашање деце у различитим социјалним и образовним ситуацијама, као и како се то понашање мења у зависности од различитих фактора који су повезани са породицом и васпитним радом у предшколској установи. Овај метод омогућио је дубље разумевање интеракција деце са вршњацима, васпитачима и самим окружењем, као и утврђивање одређених образаца понашања који могу бити последица породице и васпитних приступа. Резултати чек-листе за посматрање дечијег понашања.

1. Опште понашање

- **Дете се активно учествује у групним активностима**
 - **Проценат:** 80%
 - **Интерпретација:** Већина деце активно учествује у групним активностима, што указује на добро социјално укључивање и заинтересованост за активности у предшколској установи. Ово представља позитиван знак у смислу развоја социјалних вештина и интересовања за учење.

- **Дете показује интересовање за игре и активности**
 - **Проценат:** 85%
 - **Интерпретација:** Већина деце показује интересовање за активности, што указује на позитивну мотивацију за учење и игру. Ово је важно јер деца која показују интересовање имају веће шансе за успешан развој когнитивних и социјалних вештина.
- **Дете је мирно и фокусирано на задатак**
 - **Проценат:** 70%
 - **Интерпретација:** Добар проценат деце је мирно и фокусирано на задатке, што указује на развијену способност концентрације и самосталног обављања задатака.
- **Дете је разбијено и неактивно током активности**
 - **Проценат:** 20%
 - **Интерпретација:** Мали број деце показује недостатак активности, што може указивати на потребу за додатним мотивационим активностима или на постојање фактора који утичу на њихово учешће у групним активностима.

1. Социјалне вештине

- **Дете сарађује са вршњацима**
 - **Проценат:** 90%
 - **Интерпретација:** Већина деце показује добру сарадњу са вршњацима, што указује на развијене социјалне вештине и способност за тимски рад, што је кључно за њихов социјални развој.
- **Дете је у стању да дели играчке са другим децом**
 - **Проценат:** 75%
 - **Интерпретација:** Већина деце показује спремност да дели играчке, што указује на развој емоционалне интелигенције и способности за сарадњу.

- **Дете активно учествује у групним дискусијама или играма**
 - **Проценат:** 80%
 - **Интерпретација:** Већина деце активно учествује у дискусијама, што указује на развој комуникацијских вештина и спремност за размену идеја са вршњацима.
- **Дете игнорише друге или избегава комуникацију са вршњацима**
 - **Проценат:** 10%
 - **Интерпретација:** Мали број деце игнорише или избегава комуникацију, што може указивати на повученост или на потребу за додатном подршком у развоју социјалних вештина.

3. Реакције на правила

- **Дете се лако прилагођава прописаним правилима**
 - **Проценат:** 85%
 - **Интерпретација:** Већина деце лако прихвата и разуме правила, што указује на добру дисциплину и способност за прихватање структура у учионици.
- **Дете показује поштовање према правилима, али понекад има потребу за подсетницима**
 - **Проценат:** 10%
 - **Интерпретација:** Мали проценат деце треба подсетнике за поштовање правила, што је нормално у овом узрасту и може се побољшати додатним радом.
- **Дете има потешкоћа у разумевању правила**
 - **Проценат:** 5%
 - **Интерпретација:** Неки чланови групе имају потешкоћа у разумевању правила, што може указивати на потребу за детаљнијим објашњењем или прилагођавањем приступа у васпитању.

- **Дете игнорише правила и често крши договорена правила**
 - **Проценат:** 0%
 - **Интерпретација:** Ниједно дете није показало потпуно игнорисање правила, што је позитиван знак да већина деце разуме и поштује правила групе.

4. Агресивно понашање

- **Дете показује агресивно понашање према вршњацима или одраслима**
 - **Проценат:** 5%
 - **Интерпретација:** Мали проценат деце показује агресивно понашање, што може бити знак фрустрације, али овакво понашање није често и треба радити на стратегијама за управљање агесијом.
- **Дете користи физичку силу (гурање, ударање, вређање)**
 - **Проценат:** 0%
 - **Интерпретација:** У групи нема деце која користе физичку силу, што указује на добру емоционалну контролу и позитивне социјалне вештине.

5. Реакције на интервенције

- **Дете брзо реагује на интервенције васпитача (позитивне и негативне)**
 - **Проценат:** 80%
 - **Интерпретација:** Већина деце показује добро реаговање на интервенције васпитача, што указује на добру комуникацију и разумевање дисциплинских мера.
- **Дете се буну и не реагује на интервенцију**
 - **Проценат:** 10%
 - **Интерпретација:** Нека деца могу показати отпор према интервенцијама, али ова ситуација се може решити кроз додатну подршку и објашњење правила.

Интерпретација чек листе

Према овим резултатима, већина деце показује добро понашање у групи, укључујући активност, социјализацију и способност прилагођавања правилима. Већина деце такође поседује позитивне социјалне вештине, као што су сарадња и дељење, што је веома повољно за њихов развој. Мала група деце повремено има потешкоће са дисциплином или испољава агресивно понашање, али то није доминантно.

Потребно је наставити рад на развоју дисциплине и социјалних вештина, посебно код деце која имају потешкоћа у адаптацији и комуникацији са вршњацима.

5. УНАПРЕЂЕЊЕ ПРАКСЕ И ПРЕДЛОЗИ ЗА ПРОМЕНЕ

5.1. Унапређење праксе у раду са децом

На основу анализе чек-листа, уочено је да већина деце активно учествује у групним активностима, сарађује са вршњацима и лако прихвата правила. Ипак, постоји мањи проценат деце која показују повученост, слабију концентрацију или отпор према интервенцијама васпитача. Такође, уочена је потреба за додатним радом у области разумевања правила и смањења спорадичног агресивног понашања.

Предлог мера за унапређење:

- Увођење разноврсних и индивидуализованих активности које подстичу активно учешће сваког детета.
- Чешће коришћење тимских игара, драматизација и игара улога ради јачања социјалних вештина; групне игре са ротацијом улога и активности у пару или малим групама како би се повученије дете осећало укључено.
- Употреба визуелних илустрација, песама и прича за лакше усвајање правила.
- Развијање емоционалне писмености кроз активности препознавања, именовања и контроле емоција; увођење „кодекса понашања“ на видном месту; учење стратегија мирног решавања конфликта; улога „медијатора“ међу децом током игре.

- Доследна примена позитивне дисциплине засноване на похвали и јасним правилима; коришћење визуелних симбола за правила, игара са наградама за групну сарадњу и омогућавање деци да сама креирају правила понашања у групи.

5.2. Унапређење праксе у сарадњи са родитељима

Анализа анкета са родитељима показала је да постоји општа заинтересованост за сарадњу са предшколском установом, али и потреба за чвршћом и редовнијом комуникацијом. Родитељи су истакли да им је потребна већа подршка у примени техника позитивне дисциплине, као и савети за подстицање пожељног понашања деце у породичном окружењу. Такође, уочено је да потенцијал њихове укључености у живот вртића није у потпуности искоришћен.

Предлог мера за унапређење:

- **Организовање тематских радионица за родитеље**, као што су *„Постављање граница и доследност у васпитању“* и *„Емоције код деце и начини реаговања“*, као и мини-радионица или презентација о ефектима ауторитативног, попустљивог и аутономног васпитања. У оквиру радионица пружити конкретне примере правила и последица у свакодневним породичним ситуацијама.
- **Увођење информативног „кутка за родитеље“** у вртићу са саветима и препорукама, као и практичним смерницама за реаговање на агресивно понашање детета. Укључити примере конструктивних дијалога са дететом и активности које помажу родитељима у контроли сопствених емоција у васпитним ситуацијама.
- **Редовни сусрети родитеља и васпитача** ради размене информација о напретку и понашању деце. Увести кратке писане извештаје о дневним активностима, месечне састанке или видео-поруке које би информисале родитеље о напретку детета.
- **Активније укључивање родитеља у планирање и реализацију заједничких активности**, чиме се подстиче осећај заједништва и боље разумевање процеса васпитања. Родитељи могу учествовати у тематским данима (уметност, спорт, игре), читати приче деци у групи или реализовати кратке активности код куће и накнадно пружити повратну информацију васпитачима.

5.3. Унапређење праксе у раду васпитача

Резултати анкета са васпитачима указују на потребу за додатним усавршавањем у области управљања децијим понашањем, као и за већим могућностима међусобне размене искустава. Као изазов истакнута је и сарадња са породицом, јер васпитачи често наилазе на различите стилове васпитања у кућним условима, што може утицати на доследност у понашању деце.

Предлог мера за унапређење:

- **Организовање стручних усавршавања и семинара** из области емоционалне писмености, управљања понашањем и примене позитивне дисциплине.
- **Увођење редовних интерних стручних састанака и трибина** за размену примера добре праксе.
- **Развијање стратегија за унапређење комуникације са родитељима**, као и осмишљавање активности које повезују установу и породицу.
- **Подстицање тимског рада васпитача** ради усклађености у поступању према деци.
- **Увођење стандардизованих активности за решавање конфликта у групи**, коришћење визуелних правила и „уговорених“ последица, као и подршка деци да самостално решавају проблеме.

5.4. Радионица „Мрежа повезаности“

Као конкретан приступ унапређењу уочених области, развијена је радионица „Мрежа повезаности“, која интегрише активности за децу, родитеље и васпитаче. Радионица је осмишљена тако да истовремено подстиче тимски рад, емоционалну свест, разумевање правила и активну сарадњу породице и предшколске установе. Следећи сегмент рада описује структуру, ток и циљеве ове радионице као пример примене мера унапређења у пракси.

Радионица са родитељима организована је у просторијама вртића, у пријатној и подстицајној атмосфери. Учествовало је око 12 родитеља, а у појединим активностима била су укључена и деца узраста од 3 до 6 година. Њихово присуство допринело је динамичности радионице и омогућило родитељима да непосредно уоче реакције деце у ситуацијама које су биле део активности.

На почетку радионице родитељима су представљени резултати анкете спроведене међу њима. Истакнуте су кључне теме и ставови који су се најчешће појављивали, што је послужило као полазиште за дискусију и даље активности. На овај начин родитељи су стекли јаснији увид у циљеве радионице и препознали сопствену улогу у њеном току.

Циљ радионице био је да родитељи упознају најчешће облике понашања деце у предшколском узрасту, као и начине на које могу конструктивно реаговати и подржати дете у развоју самоконтроле, социјалних вештина и емоционалне стабилности.

Задаци радионице били су:

- размена искустава и примера из свакодневног породичног живота,
- стицање практичних савета и техника за подстицање пожељног понашања деце,
- заједничко тражење ефикасних приступа у решавању проблемских ситуација у понашању деце.

Материјал за рад:

Кутија, цедуљице са написаним ситуацијама, прибор за писање, папири, постер, музика.

Активности у току радионице:

Као уводна активност коришћена је вежба „Нераскидива нит“, чији је циљ био упознавање, стварање позитивне атмосфере и наглашавање међусобне повезаности учесника. Током целе радионице у позадини је свирала опуштајућа музика, која је доприносила релаксацији учесника и стварању пријатне и подстицајне атмосфере. Родитељи и деца седели су у кругу, а први учесник је узео клупко вунице, представио се групи и проследио клупко даље, задржавајући нит код себе. На тај начин, постепеним укључивањем свих учесника, створена је мрежа која је симболизовала повезаност и подршку унутар групе.

Ова активност се показала као веома ефикасна у подстицању осећаја заједништва, јер су учесници одмах на почетку симболички искусили важност сваког појединца у систему сарадње (фотографија 1, 2).

Трајање активности: 10–15 минута.

Након уводне активности уследио је рад по групама, организован кроз две тематске активности:

1. Кутија ситуација

- Учесници (родитељи и деца) извлачили су картончиће са описима проблемских ситуација из свакодневног живота.
- Сваки родитељ је заједно са дететом имао задатак да предложи најмање два могућа решења за издвојени проблем и запише их на папиру.
- Потом су сва решења разматрана и издвојена је листа метода које су се најчешће понављале.

Ова активност омогућила је родитељима и деци да увиде више могућих начина решавања истих ситуација, развијајући свест о флексибилности васпитних приступа и заједничко решавање проблема (фотографија 3, 4).

Трајање активности: 20–25 минута.

2. Правила у вртићу и код куће

Родитељи и деца су заједно упоређивали правила која важе у предшколској установи и у породичном окружењу, уочавајући сличности и разлике.

Затим су заједно осмишљавали сет правила пожељног понашања која ће се доследно примењивати и код куће и у вртићу.

Ова активност истакла је значај континуитета у васпитном процесу и показала да деца боље усвајају правила када родитељи активно учествују у њиховом дефинисању и примени (фотографија 5, 6).

Трајање активности: 20–25 минута.

Евалуација радионице

За евалуацију је коришћен симболички приказ „Дрво утисака“. Родитељи су, заједно са својом децом, писали кратке утиске о радионици и лепили их на папериће који су представљали листове дрвета (фотографија 7).

Већина учесника истакла је да им је било корисно што су могли да чују искуства других, као и да су добили конкретне идеје које могу применити у свакодневном животу са децом. Заједнички су формулисани закључци који се односе на значај сарадње породице и предшколске установе, као и на потребу за наставком сличних сусрета у будућности.

Радионица је протекла у позитивној атмосфери и са активним учешћем свих присутних. Остварена је квалитетна комуникација између родитеља и васпитача, а целокупан процес показао је значајне могућности за унапређивање сарадње породице и предшколске установе, као и за оснаживање родитеља у њиховој васпитној улози.

Трајање евалуације: 10–15 минута.

Укупан временски оквир радионице: око 60–80 минута.

Фотографија 1.

Фотографија 2.

Фотографија 3.

Фотографија 4.

Фотографија 5.

Фотографија 6.

Фотографија 7.

6. ЗАКЉУЧАК

Циљ овог рада био је испитивање утицаја породице и предшколске установе на понашање деце у узрасту од 3 до 6 година, као и истраживање начина на који сарадња родитеља и васпитача може подржати правилан развој деце. Спроведеним истраживањем, које је обухватило анкете са родитељима и васпитачима, посматрање деце и радионицу са родитељима, добијени су значајни увиди у ставове родитеља, праксе васпитача и конкретно понашање деце у предшколској установи.

Резултати показују да активна сарадња породице и вртића има позитиван утицај на понашање деце, развој њихових социјалних и емоционалних вештина, као и на способност родитеља да разумеју и подржавају потребе своје деце. Радионица са родитељима, која је била осмишљена на основу резултата анкете, показала је да практичне активности и интерактивна размена искустава могу значајно допринети оснаживању родитеља у васпитној улози и унапређењу сарадње са предшколском установом.

Лични утисак о спроведеном истраживању указује на то да интеракција са родитељима и децом пружа непроцењив увид у потребе деце и практичне изазове васпитача. Рад на овом истраживању омогућио је боље разумевање важности сарадње породице и вртића, као и креирање конкретних препорука које се могу применити у свакодневном раду предшколских установа.

На основу добијених резултата могу се издвојити препоруке за унапређење праксе: редовна комуникација и радионице са родитељима, систематско праћење понашања деце, интеграција интерактивних метода у свакодневне активности, као и едукација родитеља о васпитним стиловима и техникама подршке развоју детета.

С обзиром на ограничен број испитаника и специфичан контекст вртића у коме је истраживање спроведено, будућа истраживања могла би да обухвате већи узорак и различите предшколске установе, како би се добили шире применљиви налази. Такође, могуће је проучавати дугорочни утицај редовних радионица и интервенција на понашање деце и укљученост родитеља у васпитни процес.

Укључивање ових препорука у праксу предшколских установа допринеће јачању сарадње породице и вртића, подршци развоју деце и оснаживању родитеља, што потврђује значај наставка оваквих истраживања и практичних интервенција.

Литература

- Булатовић, А. (2013). *Припрема деце за полазак у школу*. Нови Сад: Знатижеља, агенција за издавачку делатност.
- Булатовић, А. (2019). *Партнерство са породицом и комуникација*. Нови Сад: Тампограф.
- Darling, N., & Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 111(3), 478–496.
- Дедај, М. (2019). *Породична педагогија*. Сремска Митровица: ВШССВПИ.
- Elkind, D., & Weiner, I. B. (1978). *Development of the Child*. New York: John Wiley & Sons.
- Грандић, Р. (2007). *Прилози породичној педагогији*. Нови Сад: Издање аутора.
- Hurlock, E. B. (1970). *Child Development*. New York: McGraw-Hill.
- Kamenov, E. (1982). *Eksperimentalni programi za rano obrazovanje*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Kamenov, E. (2002a). *Predškolska pedagogija: Prva knjiga*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Kamenov, E. (2002b). *Predškolska pedagogija: Druga knjiga*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Kamenov, E. (2008). *Vaspitanje predškolske dece*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Крњаја, Ж., & Павловић Бренеселовић, Д. (2017). *Калеидоскоп: пројектни приступ учењу*. Београд: Институт за педагогију и андрагогију.
- Митровић, М. (2000). *Мама и тата полазе у школу*. Београд: Креативни центар.
- Основе програма предшколског васпитања и образовања – *Године узлета*. (2018). Београд: Завод за унапређивање образовања и васпитања.
- Puvačić, Z. (1979). *Predškolska pedagogija*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

Радосављевић, Б., и др. (2016). *Корак напред у сарадњи школе и родитељима: Водич за одељенске стареџине*. Београд.

Сакач, М. Д., Марић, М., & Пантић, Ј. (2013). Васпитач као чинилац развоја личности и когниције предшколског детета. *Педагошка стварност*, 59(4), 672–683.

Жунић-Павловић, М., & Ковачевић-Лепојевић, М. (2010). Савремени приступи у превенцији и третману поремећаја понашања. У: В. Жунић-Павловић, М. Ковачевић-Лепојевић (ур.), *Превенција и третман поремећаја понашања* (стр. 9–38). Београд: Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију.

Прилози

Фотографија 1.

Фотографија 2.

Фотографија 3.

Фотографија 4.

Фотографија 5.

Фотографија 6.

Фотографија 7.

Графикон 1: Демографски подаци

Графикон 2: Узраст детета

Графикон 3: Да ли ваше дете похађа предшколску установу?

Графикон 4: Како бисте описали свој стил родитељског васпитања?

Графикон 5: Колико времена проводите у обавезама које се односе на образовање и развој детета?

Графикон 6: Како комуницирате са својим дететом у ситуацијама када није задовољно или се понаша непожељно?

Графикон 7: . Да ли дете има било каква правила која мора да поштује код куће?

Графикон 8: Колико често учествујете у активностима које се односе на образовање вашег детета?

Графикон 9: Да ли сте у контакту са васпитачима у вези са развојем вашег детета?

Графикон 10 : Да ли сте активни учесник у активностима организованим од стране предшколске установе?

Графикон 11: Како бисте описали понашање вашег детета у друштвеним ситуацијама?

Графикон 12: Да ли дете има потешкоћа у решавању конфликата са другом децом?

Графикон 13: Како реагујете када дете показује агресивно понашање?

Графикон 14: Како васпитачи процењују понашање вашег детета у предшколској установи?

Графикон 15 : Да ли су васпитачи предложили било какве сугестије или активности које бисте могли применити код куће?

Графикон 16: Колико година радите као васпитач у предшколској установи?

Графикон 17: Да ли сте радили са децом различитих социјално-економских позадина?

Графикон 18: Какво је ваше искуство у раду са децом која долазе из породица са различитим стиловима васпитања?

Графикон 19: Како бисте описали понашање деце у групи?

Графикон 20: Како деца реагују на правила и структуру коју постављате у васпитно-образовном процесу?

Графикон 21: Како се понашање деце мења у зависности од тога да ли су им родитељи укључени у њихову образовну активност?

Графикон 22: Колико је сарадња са родитељима важна за ваше васпитне активности?

Графикон 23: Како родитељи реагују када су обавештени о проблемима у понашању њихове деце у предшколској установи?

Графикон 24: Како различити стилови родитељског васпитања утичу на понашање деце у вашој групи?

Графикон 25: Које активности или стратегије препоручујете родитељима да користе код куће како би помогли детету да побољша своје понашање у предшколској установи?

Графикон 26: Како видите значај сарадње између родитеља и васпитача у развоју позитивног понашања деце?

Прилог 1 Анкета за родитеље

Уводна напомена:

Поштовани родитељи,

Ова анкета је део истраживања које има за циљ да истражи утицај породице и предшколске установе на понашање деце узраста од 3 до 6 година. Ваши одговори ће нам помоћи да боље разумемо како различити аспекти породичног и предшколског окружења утичу на развој понашања детета. Анкета је анонимна, а подаци ће се користити искључиво у истраживачке сврхе. Молимо вас да одговорите на сва питања што искреније и потпуно.

1. Основни подаци о детету

1.1. Пол детета:

- Мушкарац
- Жена

1.2. Узраст детета:

- 3 године
- 4 године
- 5 година
- 6 година

1.3. Да ли ваше дете похађа предшколску установу?

- Да
- Не

2. Стил родитељског васпитања

2.1. Како бисте описали свој стил родитељског васпитања?

(Одговорите са више опција ако је потребно.)

- Ауторитативан (постављам јасна правила и захтевам поштовање, али уз много љубави и подршке)
- Попустљив (дозволим детету да има велику слободу у изборима и одлукама)
- Аутономан (покушавам да разумем потребе детета, али не постављам много правила)
- Ригидан (постављам стриктна правила и врло ретко дозвољавам одступања)
- Други (појасните) _____

2.2. Колико времена проводите у обавезама које се односе на образовање и развој детета?

- Веома мало
- Неколико пута недељно
- Свакодневно
- Понекад, али не редовно

2.3. Како комуницирате са својим дететом у ситуацијама када није задовољно или се понаша непожељно?

- Водим мирне и конструктивне разговоре са дететом
- Казним га (нпр. одузимама неку привилегију)
- Игноришем такво понашање
- Разговарам са дететом, али често се љутим
- Други начин: _____

2.4. Да ли дете има било каква правила која мора да поштује код куће (нпр. ред у соби, време за учење, времена за игру)?

- Да
- Не

3. Учествовање у образовним активностима

3.1. Колико често учествујете у активностима које се односе на образовање вашег детета?

- Ретко или никада
- Понекад
- Често
- Увек

3.2. Да ли сте у контакту са васпитачима у вези са развојем вашег детета?

- Да, често
- Понекад
- Ретко
- Никада

3.3. Да ли сте активни учесник у активностима организованим од стране предшколске установе (нпр. родитељске састанке, радионице)?

- Да, редовно
- Понекад
- Ретко
- Никада

4. Понашање детета у социјалним ситуацијама

4.1. Како бисте описали понашање вашег детета у друштвеним ситуацијама (играње са другима, комуникација са вршњацима)?

- Дете је веома друштвено, има много пријатеља
- Дете се повлачи у новим друштвеним ситуацијама

- Дете често има потешкоће у комуникацији са вршњацима
- Дете је агресивно у друштвеним ситуацијама
- Друго: _____

4.2. Да ли дете има потешкоћа у решавању конфликта са другом децом?

- Да, често
- Понекад
- Ретко
- Не, дете се лако сналази у конфликтним ситуацијама

4.3. Како реагујете када дете показује агресивно понашање (ударци, викање, деструктивно понашање)?

- Разговарамо о разлозима за такво понашање и објашњавамо последице
- Казнимо дете (нпр. одузимање неке привилегије)
- Игноришемо такво понашање
- Друго: _____

5. Понашање детета у предшколској установи

5.1. Како васпитачи процењују понашање вашег детета у предшколској установи?
(Ако немате информације од васпитача, можете оставити овај одговор празним)

- Дете је веома друштвено и активно у групним активностима
- Дете је повучено и има потешкоћа у комуникацији са другом децом
- Дете је агресивно и често има конфликта са вршњацима
- Дете показује високу самоконтролу и добро се понаша у групи
- Нисам добила информације од васпитача

5.2. Да ли су васпитачи предложили било какве стратегије или активности које бисте могли применити код куће да помогнете вашем детету у развоју позитивног понашања?

- Да

- Не
- Не знам

6. Општи утисци и додатни коментари

6.1. Које активности, по вашем мишљењу, највише помажу вашем детету у развоју позитивног понашања?

(пишите у слободном одговору)

6.2. Да ли имате било какве друге напомене или коментаре у вези са понашањем вашег детета, или било којим аспектом његовог развоја?

(пишите у слободном одговору)

Захваљујемо се на учешћу у истраживању!

Прилог 2 Анкета за васпитаче

Анкета са васпитачима: Утицај породице и предшколске установе на понашање детета

Уводна напомена:

Поштовани васпитачи,

Ова анкета је део истраживања које има за циљ да истражи утицај породице и предшколске установе на понашање деце узраста од 3 до 6 година. Ваши одговори ће нам помоћи да боље разумемо како породично окружење и васпитне праксе у предшколским установама утичу на развој и понашање деце. Ваши одговори су анонимни и користиће се искључиво у истраживачке сврхе. Молимо вас да будете искрени и детаљни у одговорима.

1. Опште информације о васпитачу

1.1. Колико година радите као васпитач у предшколској установи?

- 0-7 година
- 7-15 година

- 15-25 година
- 25+ година

1.2. Да ли сте радили са децом различитих социјално-економских позадина?

- Да
- Не

1.3. Какво је ваше искуство у раду са децом која долазе из породица са различитим стиливима васпитања?

- Веома различито, рад са децом из таквих породица ми је веома изазован
- Имам искуства, али се трудимо да се адаптирамо
- Рад са оваквим децом ми не представља значајне потешкоће

2. Понашање деце у групи

2.1. Како бисте описали понашање деце у групи?

- Деца се лако слажу и сарађују у свим активностима
- Деца имају неке проблеме у сарадњи, али већину времена могу да функционишу као тим
- Деца често имају конфликте, те је потребно много интервенције да се одржи ред
- Деца имају проблеме у социјализацији и агресивни су према вршњацима

2.2. Како деца реагују на правила и структуру коју постављате у васпитно-образовном процесу?

- Деца се лако прилагођавају и разумеју правила
- Деца се понекад прилагођавају, али их је потребно стално подсетити
- Деца имају потешкоћа у праћењу правила и дисциплине
- Деца игноришу правила и често изазивају конфликте

2.3. Како се понашање деце мења у зависности од тога да ли су им родитељи укључени у њихову образовну активност?

- Деца чији су родитељи активно укључени имају боље социјалне вештине и мање су агресивна
- Нема велике разлике у понашању деце без обзира на активност родитеља
- Деца чији родитељи нису активно укључени често имају проблеме у адаптацији и социјализацији

3. Сарадња са родитељима

3.1. Колико је сарадња са родитељима важна за ваше васпитне активности?

- Веома важна, активно сарађујемо са родитељима у свим аспектима васпитања
- Средње важна, сарађујемо на неким активностима, али има и изазова у комуникацији
- Није толико важна, родитељи су углавном неактивни у васпитним активностима

3.2. Како родитељи реагују када су обавештени о проблемима у понашању њихове деце у предшколској установи?

- Родитељи су увек спремни да сарађују и решавају проблеме заједно са нама
- Родитељи често реагују одбрамбено, али понекад прихватају наше савете
- Родитељи ретко реагују или игноришу наше напомене о проблемима са понашањем

3.3. Како се осећате када је сарадња са родитељима око васпитања деце успешна?

- Осечам се веома мотивисано и сигурно у свој рад
- Добијам више поверења од родитеља и осећам да радимо заједно
- Када сарадња није успешна, осећам се као да сам сама у решавању проблема

4. Утицај породичних фактора на понашање деце

4.1. Како различити стилови родитељског васпитања утичу на понашање деце у вашој групи?

- Деца из породица са ауторитетним стилем васпитања обично показују боље понашање и мање су агресивна

- Деца из попустљивих породица често имају проблема са дисциплином и понашањем у групи
- Породични стил васпитања није увек лако препознати, али неке разлике су приметне у понашању деце
- Нисам приметила велики утицај породичних фактора на понашање деце

4.2. Да ли се понашање деце мења након што се код родитеља примети промене у стилу васпитања или након што се родитељи више укључе у васпитне активности?

- Да, понашање деце се значајно побољшава када родитељи постану активнији
- Понекад се понашање побољшава, али то зависи од конкретне ситуације
- Не примећујем значајне промене у понашању деце, без обзира на укљученост родитеља

5. Рекомендације за родитеље и предшколске установе

5.1. Које активности или стратегије препоручујете родитељима да користе код куће како би помогли детету да побољша своје понашање у предшколској установи?

- Родитељи треба да поставе јасна правила и последице за неприхватљиво понашање
- Родитељи треба да буду доследни у својим реакцијама на понашање детета и активно учествују у образовним активностима
- Родитељи треба да буду подржавајући и пажљиви, али и да дају довољно простора за самостални развој детета

5.2. Које мере сматрате да би предшколске установе требало да предузму како би боље помогле деци у решавању проблема са понашањем?

- Повећати комуникацију са родитељима и радити на изградњи партнера у васпитању
- Организовати више радионица и програма који ће помоћи деци да развију социјалне вештине
- Развити стратегије за решавање конфликта и побољшати рад са децом која имају проблеме са понашањем

6. Закључна питања

6.1. Како видите значај сарадње између родитеља и васпитача у развоју позитивног понашања деце?

- Веома је важна и кључна за успешан развој деце
- Средње важна, али и даље важна за развој и добро понашање
- Није толико важна, понашање деце зависи углавном од васпитача

Захваљујемо вам се на учешћу у истраживању и вашим драгоценим одговорима!

Прилог 3 Чек листа

ЧЕК ЛИСТА ЗА ПОСМАТРАЊЕ ПОНАШАЊА ДЕЦЕ

Датум посматрања: _____

Име васпитача: _____

Група деце: _____

1. Опште понашање

(заокружити оно што се односи на дете)

- ☐ Дете активно учествује у групним активностима
- ☐ Дете показује интересовање за игре и активности
- ☐ Дете је мирно и фокусирано на задатак
- ☐ Дете је разбијено и не активно током активности

2. Социјалне вештине

- ☐ Дете сарађује са вршњацима
- ☐ Дете дели играчке са другим децом
- ☐ Дете активно учествује у групним дискусијама или играма

- ☐ Дете игнорише друге или избегава комуникацију
- ☐ Дете показује агресивно понашање према вршњацима

3. Реакције на правила

- ☐ Дете се лако прилагођава правилима
- ☐ Дете поштује правила уз повремене подсетнике
- ☐ Дете има потешкоћа у разумевању правила
- ☐ Дете често крши правила
- ☐ Дете изражава отпор према правилима

4. Агресивно понашање

- ☐ Дете показује агресивно понашање према вршњацима/одраслима
- ☐ Користи физичку силу (гурање, ударање, вређање)
- ☐ Изражава фрустрацију на миран начин
- ☐ Агресија се јавља када се дете осећа изоловано

5. Реакције на интервенције

- ☐ Дете брзо реагује на интервенције
- ☐ Сарађује након упозорења
- ☐ Пружа отпор и не реагује
- ☐ Игнорише напомене и наставља понашање

6. Емоционално понашање

- ☐ Показује позитивне емоције током активности
- ☐ Узнемирено је или под стресом
- ☐ Смирује се након интервенције
- ☐ Има јаке емоционалне реакције које је тешко контролисати

7. Адаптација на промене

- ☐ Лако прихвата нове активности и промене
- ☐ Показује напетост у новом окружењу
- ☐ Адаптира се након кратког времена
- ☐ Има велике потешкоће при адаптацији

8. Сарадња са васпитачем

- ☐ Активно слуша и прати упутства
- ☐ Прати упутства повремено, уз задржавање
- ☐ Изражава отпор или одбија сарадњу
- ☐ Игнорише васпитача или не показује интересовање